

Ingen kan forklare ulik

■ Statlig forskningsstøtte varierer betydelig

Forskerne konkurrerer om de samme oppdragene. Men den statlige grunnstøtten varierer kraftig.

JOHN HULTGREN

Du ser dem i mediene nesten daglig: Ekspertene som analyserer aktuelle hendelser. Mange av dem jobber ved forskningsinstitutter, og forskerne er både kolleger og konkurrenter. De konkurrerer om oppdrag fra næringslivet, fra det offentlige og i stadig større grad fra EU. I bunnen for sin finansiering har forskningsinstituttene en statlig støtte. Den blir kalt basisbevilgning. Enkelt sagt er det penger som gir instituttet selvstendighet til å forske på temaer uten at noen har bestilt en rapport.

Ulik støtte. Problemet er at basisbevilgningen er svært ulik fra institutt til institutt. Og ingen kan forklare hvorfor den statlige støtten spriker så mye.

– Basisbevilgningen er super viktig, og mye viktigere enn prosentandelen skulle tilsi, sier Kristian Berg Harpviken, direktør ved Institutt for fredsforskning (PRIO).

Han er en av forskerne som ofte analyserer situasjonen i Afghanistan i mediene. PRIO får en basisbevilgning som tilsvarer 17,9 prosent av driftsinntektene.

Basisbevilgningene spriker med mange millioner kroner mellom konkurrenter.

– Det gir en veldig spesiell konkurransesituasjon. Det blir en skjev konkurranse, sier Tonje Hamar, konserndirektør i SINTEF Teknologi og samfunn.

Hennes institutt får en basisbevilgning som tilsvarer 12 prosent av de totale driftsinntektene. En av hovedkonkurrentene til oppdragene, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), får en basisbevilgning som tilsvarer 33 prosent av inntektene.

– Det er et forskningspolitisk viktig spørsmål. Men vi ønsker ikke å sutre, sier konserndirektør Hamar.

Politisk kultur. Forskningsrådet står for utdelingen av basisbevilgningen.

– Vi kan være opptatt av å bygge kompetanse på fredsforhandlinger i Afghanistan, men da må vi først bestemme oss for å gjøre det, så må vi skaffe folk som kan gjøre det. Deretter kan vi søke om penger. Med dagens basisbevilgning har vi i liten grad mulighet til å gjøre noe slikt, sier Kristian Berg Harpviken ved Institutt for fredsforskning.

– Det er ikke et åpenbart rettferdig system. Det har ikke oppstått som en plan, men er i stor grad historisk betinget. Det har vært et politisk regnestykke hvor andre komponenter spiller inn, sier Per Olav Skjervold.

Han er avdelingsdirektør i Forskningsrådet og forklarer forskjellene blant annet med kultur.

– Flere av disse instituttene har vært heleid av departementer. Ved fristilling har de i varierende grad fått med seg statlig basisbevilgning. Det er resultatet av blant annet hvilken politisk kultur som da var mest innflytelsesrik og hvor mange andre institutter som var etablert og drev forskning på akkurat det feltet, forklarer Skjervold.

Forskningsinstitutter med basisbevilgning omsatte i fjor for 7,7 milliarder kroner.

Fant ikke årsaken. En offentlig utredning med navnet «Sett under ett» (NOU 2008:3) prøvde å finne ut hvorfor det er så store sprik i basisbevilgningene, men måtte gi opp. De fant ingen logisk forklaring. Utvalget trakk følgende konklusjon: «Spesielt i et konkurransepreget system er dette utilfredsstillende, fordi det skaper potensielt ulike konkurransebetingelser mellom institusjonene.»

Professor Steinar Stjernø ved Høgskolen i Oslo ledet utredningen, og han sier at forskjellsbehandlingen kan få alvorlige konsekvenser.

– Konsekvensen er selvfølgelig at enkelte av instituttene får konkurransefordeler. For dem som får lite, er det alvorlig, fordi konkurransen i instituttsektoren er blitt hardere og hardere. Det er vanskelig å forstå slike forskjeller, sier Stjernø.

– Fører det til dårligere forskning?

– Det er vanskelig å si. For instituttene som får mindre penger, vil det kunne true arbeidsplassene. Det kan føre til at de blir tvunget til å konkurrere om andre typer oppdrag, for eksempel oppdrag som er mer utredning enn forskning.

Gunnar Jordfald er daglig leder i den nyopprettede Forskningsinstituttene fellesarena, en interesseorganisasjon for alle

forskningsinstitutter som mottar basisbevilgning. Han sier at problemet er stort i konkurransen mellom norske institutter, og enda større for konkurransen mot utenlandske forskningsinstitutter om EU-oppdragene.

– Det er kjempeforskjeller i hvor mye instituttene får i basisbevilgninger, og det oppfattes som en forskjellsbehandling. En oversikt fra NIFU STEP viser at utenlandske forskningsinstitutter har en basisbevilgning på mellom 30 og 50 prosent. Det vrir konkurransen om EU-oppdragene i veldig negativ retning for norske forskningsinstitutter, sier Jordfald.

Små endringer. Regjeringen innførte i fjor et nytt basisfinan-

støtte

sieringssystem for instituttsektoren, men valgte da en forsiktig justering som er ment å utligne noe av forskjellene over lang tid. Per Olav Skjervold i Forskningsrådet sier at det er liten forskjell i fordelingen av basisbevilgning for 2008 og 2009.

Forskningsssjef Bjørn Hvinden ved NOVA, instituttet som har relativt høy basisbevilgning, sier at de forventer en viss justering i årene fremover når det nye systemet får tid til å virke.

– **Er systemet urettferdig?**

– Jeg kan ikke se at det er spesielt urettferdig, men vi kommer rimelig godt ut av det fordi systemet delvis gjenspeiler at noen institutter tradisjonelt har hatt en høy basisbevilgning, sier han.

john.hultgren@aftenposten.no

Kamp om forskningsmillionene

	Totale drifts-inntekter	Basis-bevilg.	Basis i prosent
Samfunnsvitenskapelige institutter			
NOVA	79,2	26,2	33,1
Norsk utenrikspolitisk institutt	63,6	19,5	30,7
NIFU STEP	71,0	21,3	30,0
Fridtjof Nansens institutt	31,0	8,3	26,8
Institutt for samfunnsforskning	43,5	9,9	22,8
Institutt for fredsforskning	74,1	13,3	17,9
NORUT Alta	11,6	2,0	17,2
Telemarkforskning - Notodden	5,4	0,9	16,7
Chr. Michelsens institutt	81,8	13,3	16,3
Arbeidsforskningsinstituttet AS	37,4	6,0	16,0
Nordlandforskning	32,5	4,5	13,8
Samfunns- og næringslivsforskning AS	60,5	8,0	13,2
SINTEF Teknologi og samfunn	29,5	3,5	11,9
Stiftelsen østfoldforskning	22,5	2,6	11,6
Trøndelag Forskning og Utvikling AS	16,9	1,9	11,2
Telemarkforskning - Bø	20,1	2,2	10,9
Norut Samfunnsforskning AS	19,4	2,1	10,8
FAFO	103,6	10,9	10,5
Vestlandforskning	24,5	2,4	9,8
Østlandforskning	24,3	2,2	9,1
Agderforskning	36,1	3,1	8,6
Møreforskning	42,9	3,3	7,7
IRIS- samfunn	70,3	5,2	7,4
Miljø- og utviklingsinstitutter			
Norsk institutt for by- og regionsforskning	66,5	16,5	24,8
Norsk institutt for kulturminneforskning	65,5	15,0	22,9
Transportøkonomisk institutt	82,1	13,5	16,4
CICERO	57,9	9,3	16,1
Norsk institutt for naturforskning	210,7	29,5	14,0
Norsk institutt for vannforskning	217,7	22,0	10,1
Norsk institutt for luftforskning	164,0	15,3	9,3
Primærnæringsinstitutter			
Norsk senter for bygdeforskning	22,9	7,4	32,3
SINTEF Fiskeri og havbruk AS	116,7	25,5	21,9
BIOFORSK	401,8	83,9	20,9
Skog og landskap	190,4	35,4	18,6
Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning	47,3	8,2	17,3
NOFIMA	473,4	74,1	15,7
Veterinærinstituttet	288,1	16,3	5,7
Teknisk-industrielle institutter			
Norut Tromsø IKT	27,4	6,0	21,9
Norut Narvik	19,2	3,5	18,2
Norsk regnesentral	75,0	13,5	18,0
Telemark tekniske-industrielle utviklingscenter	35,8	4,1	11,5
NORSAR	59,3	6,3	10,6
Christian Michelsen Research AS	94,6	6,7	7,1
SINTEF Petroleumsforskning	196,1	13,6	6,9
SINTEF	1615,4	105,3	6,5
Norges geotekniske institutt	284,4	17,0	6,0
IRIS	277,8	16,8	6,0
Institutt for energiteknikk	592,4	28,9	4,9
SINTEF Energiforskning	294,1	14,2	4,8
MARINTEK	286,5	13,2	4,6
Medisin- og helseinstitutter			
SINTEF Helse	116,9	4,0	3,4

Tallene viser hvor mye de ulike forskningsinstituttene får i basisbevilgning fra staten. Omsetning er oppgitt i millioner kroner. Tallene er fra 2008.

Kilde: NIFU STEP

Aftenposten grafikk